

Ainm an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

Teideal Bheartais:	Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha
Cur Síos:	<p>Treoracha agus treoir a thabhairt maidir le hoibleagáidí reachtúla nua MIE a chomhlíonadh faoi Chosaint Daoine Leochaileacha atá i mBaol Mí-Úsáide: Beartas agus Nósanna Imeachta Náisiúnta, (FSS 2014) agus i gcur i bhfeidhm leanúnach na treorach dea-chleachtais (neamhreachtúil) atá leagtha amach sa Treoir Náisiúnta maidir le Tús Áite do Leanaí 2017, agus tagairt ar leith do dhaoine leochaileacha.</p>
Údar (Post):	An tUachtarán
Leagan:	1
Arna Fhaomhadh ag:	Bord Rialaithe MIE
Dáta Faofa an Bheartais:	Eanáir 2019
Dáta an Chéad Athbhreithnithe Eile ar Bheartas:	Aibreán 2023 (nó mar is gá)

Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

1. Ráiteas

- 1.1. Is mian le hInstitiúid Oideachais Marino (MIE) a chinntiú go gcoinníonn sí na caighdeáin is airde agus is féidir ina cuid idirghníomhaíochtaí go léir le daoine leochaileacha. Féadfaidh daoine leochaileacha a bheith bainteach le saol MIE ar roinnt bealaí, lena n-áirítear a bheith fostaithe ag MIE, trí chuairt a thabhairt ar shaoráidí MIE nó iad a úsáid, nó trí fhreastal ar imeachtaí.
- 1.2. Is é an beartas seo an Beartas Cosanta oifigiúil: Daoine Leochaileacha MIE.
- 1.3. Aithníonn MIE go bhfuil sábháilteacht agus leas daoine leochaileacha a bhfuil sé freagrach astu thar a bheith tábhachtach. Gabhann sé uirthi féin na caighdeáin is airde agus is féidir a choinneáil d'fhonn a freagracht as na daoine leochaileacha sin a chosaint.
- 1.4. Tá MIE tiomanta do dhaoine leochaileacha a chosaint ar mhí-úsáid. Admhaíonn sí go bhfuil sé de cheart ag gach duine fásta a bheith sábháilte agus saol a bheith acu atá saor ó mhí-úsáid. Tá gach duine i dteideal an chirt seo, beag beann ar a gcúinsí. Tá sé de fhreagracht ar MIE a chinntiú go gcaitear le daoine leochaileacha le meas agus le dínit, go gcuirtear a leas chun cinn agus go bhfaigheann siad tacaíocht i dtimpeallacht ina ndéantar gach iarracht leas a chur chun cinn agus mí-úsáid a chosc.
- 1.5. Ní mór do gach duine a oibríonn thar ceann MIE a bheith ar an airdeall faoin bhféidearthacht go mbainfí mí-úsáid as daoine leochaileacha agus faoina n-oibleagáid aon imní a thuairisciú do dhuine de na Daoine Idirchaidrimh Ainmnithe (DLP). Ní gá d'aon ball de phobal MIE a chruthú gur tharla mí-úsáid chun imní a thuairisciú. Ní theastaíonn ach go bhfuil forais imní réasúnta ann.
- 1.6. Tá sé mar aidhm ag an doiciméad beartais agus nósanna imeachta seo a chinntiú nach gcuirtear daoine leochaileacha i mbaol agus iad i mbun gníomhaíochtaí MIE. Tugann sé breac-chuntas ar na céimeanna atá le glacadh nuair a bhíonn imní ann faoi leas duine leochaileach, nó nuair a dhéantar gearán faoi bhall de phobal MIE. Tá sé deartha chun iad siúd atá i riocht muiníne agus iad siúd a bhfuil freagracht orthu a chosaint.
- 1.7. Tá an beartas seo beartaithe do gach ball de Phobal MIE agus go háirithe dóibh siúd a bhfuil teagmháil acu le daoine leochaileacha de réir a ndualgas nó chun riachtanais na gclár staidéir a chomhlíonadh, agus ar mian leo aghaidh a thabhairt ar aon imní a d'fhéadfadh a bheith acu maidir le sábháilteacht agus folláine. Soláthraíonn sé treoir maidir lena bhfreagrachtaí i ndáil le daoine leochaileacha agus ar chleachtais shábháilte

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha
agus iad ag obair le daoine leochaileacha.

2. Cuspóir

- 2.1. Is é aidhm an doiciméid athbhreithnithe Beartais agus Nós Imeachta seo treoracha agus treoir a thabhairt maidir le hoibleagáidí reachtúla nua MIE a chomhlíonadh faoi [Chosaint haoine Leochaileacha atá i mBaol Mí-úsáide: Beartas agus Nósanna Imeachta Náisiúnta](#), (FSS 2014) agus i gcur i bhfeidhm leanúnach na treorach dea-chleachtais (neamhreachtúil) atá leagtha amach sa Treoir Náisiúnta maidir le [Tús Áite do Leanaí, 2017](#) agus tagairt ar leith do dhaoine leochaileacha.
- 2.2. Tá sé de dhualgas ar gach ball de Phobal MIE a bheith eolach ar an doiciméad beartais agus nós imeachta seo agus cloí leis. Is é beartas MIE go ndéantar gach imní, gearán agus nochtadh as a dtagann cúiseanna réasúnacha imní a thuairisciú do na húdaráis reachtúla. Is ábhar araíonachta é mainneachtain imní cosanta a thuairisciú, is sárú é ar Chód Iompraíochta MIE (Féach [Aguisín](#)) agus, dá bhrí sin, tabharfar aghaidh air faoin nós imeachta araíonachta [ábhartha](#).

3. Tairbhí

Leagtar amach go soiléir sa doiciméad seo freagrachtaí gach ball de phobal MIE i gcomhréir leis an reachtaíocht is déanaí maidir le daoine leochaileacha a chosaint.

4. Prionsabail

- 4.1. Beidh leas daoine leochaileacha thar a bheith tábhachtach i gcónaí.
- 4.2. Urramófar cearta aon duine is ábhar do ghearán faoi mhí-úsáid.
- 4.3. Ní mór na cleachtais is sábháilte agus is féidir a ghlacadh i ngach clár agus i ngach gníomhaíocht d'fhonn an dochar a íoslaghdú.
- 4.4. Tá freagracht ar gach ball de phobal MIE leas a chur chun cinn, díobháil a sheachaint, agus gan iad féin nó daoine eile a chur i gcásanna ina bhfuil riosca gan ghá.

5. Creat Dlíthiúil

- 5.1. Maidir leis na nósanna imeachta atá sa doiciméad seo, cuirtear san áireamh [an tAcht um Thús Áite do Leanaí, 2015](#) agus an [Tús Áite do Leanaí: Treoir Náisiúnta maidir le Cosaint agus Leas Leanaí](#) nuashonraithe, rud a foilsíodh in 2017.
- 5.2. Tá na nósanna imeachta seo bunaithe ar [Chosaint Dhaoine Leochaileacha atá i mBaol Mí-úsáide: Beartas agus Nósanna Imeachta Náisiúnta](#), (FSS 2014), [Coinbhinsiún na Náisiún Aontaithe um Chearta Daoine faoi Mhíchumas \(2006\)](#), agus [na hAchtanna um an mBiúró Náisiúnta Grinnfhiosrúcháin \(Leanaí agus Daoine Leochaileacha\) 2012–2016](#).

5.3. Saoráil Faisnéise

5.3.1. D'ainneoin an cheanglais atá ar gach gairmí a bhfuil baint acu le cásanna cosanta faisnéis ábhartha a roinnt, tá taifid faoi rún. Ní le daoine aonair iad (seachas cleachtóirí neamhspleácha) agus is leis na heagraíochtaí iad a choinníonn iad. Faoin [Acht um Shaoráil Faisnéise 2014](#), tá sé de cheart ag baill an phobail rochtain a fháil ar thaifid a bhaineann leo atá i seilbh aon chomhlachta phoiblí agus an ceart acu faisnéis oifigiúil fúthu féin a leasú i gcás go bhfuil sí mícheart, neamhiomlán nó míthreorach. Tá sé de cheart ag baill an phobail freisin cúiseanna a bheith tugtha dóibh ar chinntí a dhéantar maidir leo féin. Déantar iarratais ar thaifid a fheiceáil a phróiseáil ar an gcéad dul síos tríd an gcomhlacht poiblí a choinníonn na taifid. Sa chás go ndiúltaítear rochtain, féadfar achomharc a dhéanamh ar an gcinneadh, agus is é an Coimisinéir Faisnéise an réiteoir deiridh. Faoi láthair, tá feidhm ag an Acht maidir le FSS agus TUSLA, ach ní bhaineann sé leis an nGarda Síochána.

5.3.2. [Tugtar leis na hAchtanna um Chosaint Sonraí 1988 go 2018](#) cearta comhchosúla do dhaoine aonair rochtain a fháil ar shonraí pearsanta atá á gcoinneáil fúthu féin ag aon eintiteas cibé acu san earnáil phoiblí nó phríobháideach iad. Baineann an ceart rochtana le taifid atá á gcoinneáil ag FSS agus TUSLA agus ag an nGarda Síochána. Mar sin féin, níl feidhm ag an gceart rochtana i roinnt imthosca.

5.4. An tAcht um Chinnteoireacht Chuidithe (Cumas) 2015

[Tá an tAcht um Chinnteoireacht Chuidithe \(Cumas\) 2015](#) á chur i bhfeidhm faoi láthair. Beidh tionchar aige seo ar shaincheisteanna cumais agus toilithe.

6. Príomhphearsanra

6.1. Pearsanra Ainmnithe

Príomhphearsanra	Ainm	Post	Seoladh	Guthán DLP Uimhir
Duine Ábhartha le haghaidh Cosanta Ráiteas	An Dr Seán Delaney	Cláraitheoir	Institiúid Oideachais Marino	
Duine Ainmnithe	An Dr Julie Uí Choistealbha	Stiúrthóir Staidéar Fochéime	Institiúid Oideachais Marino	087 9191483
Duine Ionadaí Ainmnithe	Cian Ó Raghallaigh	Duine Tacaíochta do Mhic Léinn	Institiúid Oideachais Marino	
Baill na Foirne Cosanta	Ena Morley	Léachtóir in SPHE (cúnta)	Institiúid Oideachais Marino	
	Emma O Brien	Comhordaitheoir Socrúchán Allamuigh (B.Sc. san Oideachas Luath-Óige)	Institiúid Oideachais Marino	
	Maja Haals Brosnan	Léachtóir san Oideachas Luath-Óige	Institiúid Oideachais Marino	
	Mairéad Minnock	Socrúchán Scoile Comhordaitheoir	Institiúid Oideachais Marino	
Duine Grinnfhiosrúcháin	Shauna Cassidy	Cláraitheoir Cláraitheoir	Institiúid Oideachais Marino	
Bainisteoir Acmhainní Daonna	Niall O'Neill	Acmhainní Daonna Bainisteoir	Institiúid Oideachais Marino	

Sonraí Teagmhála do Sheirbhísí Tacaíochta MIE

- Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath,
Seirbhís Chomhairleoireachta Mac Léinn
Ollscoil Bhaile Átha Cliath
7-9 Sráid Laighean, Baile Átha Cliath 2.
(01) 896 1407

<http://tcd.ie/student-counselling>

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

- Ionad Míochaine Fairview/Fairview Medical Centre
37 - 39 Trá Fhionnradhairc, Baile Átha Cliath 3
[\(01\) 833 9856](tel:018339856)

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

- Seirbhís Séiplíneachta

An Dr Marie Whelton,

Institiúid Oideachais Marino

Marie.whelton@mie.ie

Sonraí Teagmhála do Sheirbhísí Reachtúla

- An Rannán Cúraim Shóisialaigh

Príomh-Dhuine, Eagraíocht Cúraim Sláinte Pobail, do Bhaile Átha Cliath Lár Thuaidh, Baile Átha Cliath Thiar Thuaidh, Baile Átha Cliath Thuaidh: Mary Walshe

Ríomhphost: cho.dncc@hse.ie

Ceann Cúraim Shóisialaigh, Baile Átha Cliath Lár Thuaidh Baile Átha Cliath Thiar Thuaidh

Baile Átha Cliath Thuaidh: Mairead Lyons Ríomhphost: hosc.dncc@hse.ie

Tá tuilleadh sonraí maidir leis an Roinn Cúraim Shóisialaigh ar fáil ag:

<http://www.hse.ie/eng/about/Who/socialcare/>

6.2. Róil agus Freagrachtaí

i. An Bord Rialaithe ¹

a) Beartas Cosanta a Fhaomhadh: Daoine Leochaileacha

b) Smaoineamh ar an athbhreithniú gach trí bliana ar Bheartas agus Nósanna Imeachta.

c) Smaoineamh ar thuarascálacha tréimhsiúla maidir leis na Socruithe Cosanta

d) Aon ghníomh iomchuí a dhíriú bunaithe ar smaoineamh mar sin

ii. An tUachtarán

a) DLP agus Leas-DLP a cheapadh.

b) Duine Ábhartha a cheapadh a bhfuil freagracht fhoriomlán air/uirthi as cosaint laistigh de MIE.

c) An Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha agus nós imeachta a mholadh don Bhord Rialaithe¹.

d) A chinntiú go ndéantar an Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha agus nós imeachta a athbhreithniú gach trí bliana.

e) Smaoineamh ar aon tuarascálacha a sholáthraíonn an Duine Ábhartha/DLP dó/di agus a chinntiú go ndéantar beart iomchuí.

iii. Duine Ábhartha don Ráiteas um Chosaint Duine Leochaileach

Tá freagracht fhoriomlán ar an Duine Ábhartha don Ráiteas um Chosaint Duine Leochaileach, arna cheapadh ag Uachtarán MIE:

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

---

¹Féach [Cód Rialachais](#) agus [Cúrsaí Forchoimeádtar do Bhord Rialaithe MIE](#)

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

- a) Freagracht tarmligthe fhoirmiúil, ag Uachtarán MIE, i ngach ábhar cosanta.
- b) Tuarascáil bhliantúil (nó cibé ócáidí eile is iomchuí agus comhaontaithe) ar chosaint a chur faoi bhráid an Uachtaráin.

iv. Baill de Phobal MIE

Tagraíonn an téarma seo d'iontaobhaí, ball de Bhord Rialaithe ¹, ball dáimhe nó foirne, mac léinn, soláthraí seirbhíse agus do dhaoine atá ag obair ar bhonn deonach agus d'aon bhall de Phobal MIE a bhfuil teagmháil aige/aici le daoine leochaileacha, nó daoine leochaileacha féin.

Ní mór do bhaill de Phobal MIE cloí leis an mBeartas agus leis an Nós Imeachta Cosanta.

v. Duine Ainmnithe

- a) Is acmhainn é an Duine Ainmnithe (DP) d'aon duine laistigh de MIE a bhfuil imní cosanta nó leasa orthu.
- b) Is é Uachtarán MIE a cheapann an DP/na DPanna. Tuairiscíonn an DP don Chláraitheoir ar gach ábhar a éiríonn as cur i bhfeidhm an Bheartais. Ar chúiseanna rúndachta, de ghnáth ní nochtfar sonraí cásanna aonair don Chláraitheoir.
- c) Tá an DP freagrach as a chinntiú go gcuirtear nósanna imeachta tuairiscithe i bhfeidhm laistigh de MIE, ionas go bpléitear go pras le himní faoi leas duine leochaileach, de réir mar is gá. Ba cheart don DP gach imní nó líomhain faoi mhí-úsáid a tugadh dá (h)aird a thairfeadh, mar aon leis na bearta a rinneadh maidir le himní nó líomhain faoi mhí-úsáid.

vi. Bainisteoir Acmhainní Daonna

- a) Dea-chleachtas a chinntiú i ngach réimse ábhartha.
- b) A chinntiú go gcomhlíonann soláthar earcaíochta, ionductaithe agus oiliúna leanúnaí treoirlínte/dea-chleachtas maidir le daoine leochaileacha a chosaint.

vii. Duine Grinnfhiosrúcháin an Gharda Síochána

A chinntiú go gcomhlíontar gach oibleagáid dhlíthiúil agus gach oibleagáid ghaolmhar.

viii. Ceann na Roinne

- a) Daoine Freagracha a Cheapadh.
- b) Údarú chun Saoráidí MIE a úsáid le haghaidh gníomhaíochtaí nó clár a bhaineann le daoine leochaileacha.

7. Sainmhíithe

7.1. Duine leochaileach

Is ionann duine leochaileach duine, seachas leanbh, atá;

- a) ag fulaingt ó neamhord intinne, cibé acu mar thoradh ar thinneas meabhrach nó néaltrú,
- b) faoi mhíchumas intleachta,
- c) ag fulaingt ó lagú fisiciúil, cibé acu mar thoradh ar ghortú, breoiteacht nó aois, nó
- d) faoi mhíchumas fisiciúil, atá den chineál sin nó ag an gcéim sin a fhágann -
  - i. Go mbíonn cumas an duine é/í féin a chosaint ar dhochar ó dhuine eile srianta, nó
  - ii. Go mbíonn cúnamh ag teastáil ón duine le gníomhaíochtaí an tsaoil laethúil, lena n-áirítear gléasadh, ithe, siúl, níochán agus folcadh.

D'fhéadfadh srianadh cumais teacht chun cinn mar thoradh ar lagú fisiciúil nó intleachta. Bíonn tionchar ag comhthéacs agus cúinsí aonair ar leochaileacht mí-úsáide.

7.2. Sainmhíniú ar 'Míchumas'

Baineann an téarma "míchumas" chun críocha an bheartais seo le daoine a bhfuil laigí fisiciúla, intleachta nó céadfacha acu a d'fhéadfadh, agus iad ag idirghníomhú le bacainní éagsúla, bac a chur ar a rannpháirtíocht iomlán agus éifeachtach sa tsochaí ar bhonn comhionann le daoine eile.

7.3. Sainmhíniú ar 'Mí-úsáid'

Féadfar mí-úsáid a shainiú mar "aon ghníomh, nó mainneachtain gníomhú, a sháraíonn cearta daonna, saoirsí sibhialta, sláine fhisiciúil agus mheabhrach, dínit nó folláine ghinearálta duine leochaileach, cibé acu atá sé beartaithe nó trí fhaillí, lena n-áirítear caidrimh ghnéis nó idirbhearta airgeadais nach dtoilíonn nó nach féidir leis an duine toiliú bailí a thabhairt dóibh, nó atá dúshaothraithe d'aon ghnó. Féadfaidh an mhí-úsáid a bheith i gcineálacha éagsúla."

Cineálacha Mí-úsáide

Tá cineálacha éagsúla mí-úsáide ann, agus féadfar aon cheann nó gach ceann díobh a dhéanamh mar thoradh ar rún d'aon ghnó, faillí nó easpa léargais agus aineolas. Féadfaidh duine níos mó ná cineál amháin mí-úsáide a fhulaingt ag aon am amháin. Seo a leanas na príomhchatagóirí/príomhchineálacha mí-úsáide.

- a) Cuimsíonn **mí-úsáid fhisiciúil** bualadh, slapáil, brú, ciceáil, mí-úsáid cógais, srianadh nó smachtbhannaí míchuí.

Ainm an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

- b) Cuimsíonn **mí-úsáid ghnéasach** éigniú agus ionsaí gnéasach, nó gníomhartha gnéis nár thoiligh an duine leochaileach nó nárbh fhéidir leis an duine leochaileach toiliú leo.

Ainm an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

- c) Cuimsíonn **mí-úsáid síceolaíoch** mí-úsáid mhothúchánach, bagairtí dochair nó tréigthe, díothacht teagmhála, náiriú, milleán, rialú, imeaglú, comhéigean, ciapadh, mí-úsáid ó bhéal, aonrú nó tarraingt siar ó sheirbhísí nó ó líonraí tacaíochta.
- d) Cuimsíonn **mí-úsáid airgeadais nó ábhartha** goid, calaois, saothrú, brú i ndáil le huachtanna, maoin, oidhreacht nó idirbhearta airgeadais, nó mí-úsáid nó mídhísiú maoine, sealúchas nó sochar.
- e) Cuimsíonn **faillí agus gníomhartha neamhghnímh** neamhaird a dhéanamh ar riachtanais chúraim leighis nó choirp, mainneachtain rochtain a sholáthar ar sheirbhísí cúraim sláinte, cúraim shóisialta nó oideachais iomchuí, riachtanais an tsaoil mar chógas, cothú agus téamh leordhóthanach a choinneáil siar.
- f) Cuimsíonn **féin-faillí** speictream iompraíochta lena mbaineann an mhainneachtain féinchúram a dhéanamh nó coinníollacha nó cásanna a mbíonn drochthionchar acu ar shláinte agus ar shábháilteacht duine leochaileach a chosc.
- g) Cuimsíonn **mí-úsáid idirdhealaitheach** aoiseachas, ciníochas, gnéasachas, é sin bunaithe ar mhíchumas duine, agus cineálacha eile ciaptha, maslaí nó caitheamh den chineál céanna.

7.4. DP

An duine a ainmnítear mar DP do MIE agus é ag déileáil le FSS, leis an nGarda Síochána agus le páirtithe eile i ndáil le líomhaintí agus/nó imní faoi mhí-úsáid duine fásta leochaileacha.

Sa doiciméad seo beidh tagairt don DP mar Leas-DP nó aon duine ainmnithe ag an Duine Ábhartha a bhfuil freagracht fhoriomlán air/uirthi as cosaint.

7.5. Ball de Phobal MIE

Chun críocha an doiciméid seo, áirítear leis an téarma “ball de Phobal MIE” iontaobhaithe, daoine a bhfuil baint acu le rialachas, Bord Rialaithe, baill den fhoireann acadúil nó tacaíochta, mic léinn MIE agus/nó iad siúd atá ag obair ar bhonn deonach/gan phá thar ceann MIE.

7.6. Duine Freagrach

An duine ar cheapann Ceann Roinne é/í chun cosaintí agus cleachtais iomchuí a chinntiú ina réimse freagrachta, lena n-áirítear measúnú riosca agus bainistíocht ar gach gníomhaíocht/clár ábhartha.

8. Daoine Leochaileacha - Breithnithe Speisialta

8.1. D'fhéadfadh mí-úsáid duine leochaileach a bheith ina ghníomh aonair nó a tharlaíonn arís agus arís eile thar thréimhse ama.

D'fhéadfadh cineál amháin nó cineálacha éagsúla mí-úsáide a bheith ann. Is féidir an easpa gnímh iomchuí a bheith ina chineál mí-úsáide freisin.

D'fhéadfadh mí-úsáid tarlú i gcuidreamh ina bhfuiltear ag súil le muinín agus inar féidir le duine é a dhéanamh a ghníomhaíonn agus an mhuinín sin á sárú acu. Is féidir le daoine mí-úsáid a dhéanamh freisin sa chás go bhfuil tionchar acu ar shaol daoine leochaileacha, bíodh siad ina gcúramóirí foirmiúla nó neamhfhoirmiúla nó ina mbaill teaghlaigh nó mar dhaoine eile. D'fhéadfadh sé tarlú lasmuigh de chaidrimh den sórt sin freisin.

D'fhéadfadh mí-úsáid daoine leochaileacha a bheith i bhfoirmeacha éagsúla agus, dá bhrí sin, d'fhéadfadh srian míchuí nó úsáid cógais a bheith san áireamh i mí-úsáid fhisiciúil.

D'fhéadfadh daoine leochaileacha a bheith faoi réir cineálacha breise mí-úsáide, amhail mí-úsáid airgeadais nó ábhartha agus mí-úsáid idirdhealaitheach.

Tá sé ríthábhachtach go n-aithnítear cearta daoine leochaileacha chun saol chomh gnáth agus is féidir a bheith acu, agus d'fhéadfadh go mbeadh mí-úsáid ag baint le sárú na gceart a leanas:

- Saoirse
- Príobháideacht
- Meas agus dínit
- Saoirse le roghnú
- Deiseanna chun mianta pearsanta a chomhlíonadh agus acmhainneacht a bhaint amach ina saol laethúil
- An deis maireachtáil go sábháilte gan eagla roimh mhí-úsáid i bhfoirm ar bith
- Meas ar shealúchais

D'fhéadfadh daoine faoi mhíchumas a bheith an-leochaileacha mar gheall ar na nithe a leanas:

- Scileanna sóisialta laghdaithe
- Spleáchas ar dhaoine eile as cúram pearsanta agus príobháideach
- Cumas tuairiscithe
- Deacrachtaí céadfacha
- Leithlisiú
- Dífreálacha cumhachta

Tá sé de cheart ag daoine fásta a éiríonn leochaileach:

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

- An meas agus an dínit chéanna a bheith tugtha dóibh mar a thugtar d'aon duine fásta eile, trína n-uathúlacht agus a riachtanais phearsanta a aithint.

Ainm an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

- Rochtain ar eolas agus ar fhaisnéis a bheith tugtha dóibh ar bhealach a thuigeann siad d'fhonn cabhrú leo roghanna eolasacha a dhéanamh.
- Faisnéis agus cúnamh praiticiúil a bheith soláthraithe dóibh, maidir leo féin a choinneáil slán agus iad féin a chosaint ar mhí-úsáid.
- Maireachtáil go sábháilte gan eagla roimh fhoréigean i bhfoirm ar bith.
- Caitheamh lena gcuid airgid, earraí agus sealúchas le meas agus cosaint chomhionann a bheith faighte dóibh féin agus dá maoin tríd an dlí.
- Treoir agus cúnamh a bheith tugtha dóibh agus cúnamh á lorg acu mar thoradh ar mhí-úsáid.
- Tacaíocht a bheith tugtha dóibh maidir lena gcinntí féin a dhéanamh faoin gcaoi ar mian leo dul ar aghaidh i gcás mí-úsáide agus fios a bheith acu go measfar a mianta a bheith rí-thábhachtach seachas sa chás go meastar go bhfuil sé riachtanach i ndáil lena sábháilteacht féin nó le sábháilteacht daoine eile beart malartach a dhéanamh, nó sa chás go bhfuil sé ina cheangal dlí déanamh amhlaidh.
- Tacaíocht a bheith tugtha dóibh chun gearán a dhéanamh.
- Imscrúdú pras agus iomchuí a bheith déanta ar chásanna mí-úsáide líomhnaithe, amhrasta nó dearbhaithe.
- Tacaíocht, oideachas agus comhairleoireacht a bheith tugtha dóibh tar éis mí-úsáide.
- Sásamh a lorg trí ghníomhaireachtaí iomchuí.

8.2. Neamh-Rannpháirtíocht

Tagann dúshláin ar leith chun cinn i gcásanna ina bhfuil imní ann maidir le mí-úsáid fhéideartha ar dhuine leochaileach agus sa chás nach bhfuil an duine sin ag iarraidh dul i dteagmháil nó comhoibriú le hidirghabhálacha. Sa chás go dtugann duine fásta le fios nach mian leo dul i dteagmháil agus go leanfar leis an imní, beidh ar MIE breithniú a dhéanamh ar cheist na hacmhainne agus tabharfar an méid a leanas d'aire ina leith sin:

- Tá toimhde ann go bhfuil acmhainn ag gach duine fásta.
- Tá sé de cheart ag duine fásta a bhfuil acmhainn aige/aici gan dul i dteagmháil le seirbhísí, más mian leo.
- Má tá imní ann go bhfuil duine fásta leochaileach agus go bhféadfadh sé nach mbeadh acmhainn aige/aici cinntí a dhéanamh, b'fhéidir go mbeadh oibleagáidí ar FSS ina leith.
- D'fhéadfadh neamh-chomhoibriú a bheith mar gheall ar shaincheistanna acmhainne nó d'fhéadfadh sé teacht as, mar shampla, comhéigean de chineál éigin.

Ní mór cinntí a dhéanamh maidir leis na céimeanna iomchuí atá le glacadh chun déileáil le cásanna den sórt sin ar bhonn cás ar chás agus le comhairle ghairmiúil iomchuí. Tá sé

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

tábhachtach freisin feidhmeanna agus rannchuidithe faoi seach ghníomhaireachtaí ábhartha a aithint, lena n-áirítear an Garda Síochána agus FSS. Tá comhoibriú idirghníomhaireachta an-tábhachtach sna cásanna seo.

9. Úsáid Saoráidí MIE ag Eagraíochtaí Seachtracha

9.1. Úsáid saoráidí MIE ag eagraíochtaí agus daoine aonair nach baill de Phobal MIE iad a bhfuil daoine leochaileacha bainteach leo

9.1.1. Fáiltíonn MIE roimh ghrúpaí agus daoine aonair i bpobal MIE chun saoráidí MIE a úsáid. Agus saoráidí den sórt sin á n-úsáid, ní mór do MIE a bheith cinnte gur glacadh gach céim réasúnach chun daoine leochaileacha a d'fhéadfadh a bheith bainteach le gníomhaíochtaí den sórt sin a chosaint.

9.1.2. Teastaíonn faisnéis mhionsonraithe ó MIE maidir le hiarratas chun saoráidí MIE a úsáid, a bhféadfadh daoine leochaileacha a bheith i gceist leo, chun a chinntiú go gcosnaítear leas na ndaoine leochaileacha sin chomh maith le leas na ndaoine fásta atá i gceist. Beidh aon úsáid as saoráidí MIE a bhféadfadh daoine leochaileacha a bheith i gceist leo ag brath ar chomhlíonadh na gceanglas a leanas:

- a) Faomhadh foirmiúil ó Cheann na Roinne.
- b) Deimhniú i scríbhinn ar árachas iomchuí, a shlánaíonn MIE ó gach dliteanas, seachas iad siúd a eascraíonn as timpeallacht fhisiciúil MIE.
- c) Deimhniú i scríbhinn go bhfuil beartas ann, Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha.
- d) Dearbhú i scríbhinn go bhfuil Grinnfhiosrúchán an Gharda Síochána curtha i gcrích ag na daoine lena mbaineann.

9.2. Grúpaí seachtracha ar mian leo maoin MIE a úsáid, ach nach bhfuil i dteagmháil go sonrach le daoine leochaileacha

9.2.1. Ní mór do gach grúpa a oibríonn faoi ainm nó faoi choimirce MIE cloí le Beartas agus Nósanna Imeachta MIE um Chosaint Daoine Leochaileacha.

9.2.2. Tá an fhreagracht as reachtaíocht agus dea-chleachtas um chosaint a chomhlíonadh, lena n-áirítear earcaíocht shábháilte agus grinnfhiosrúchán, ar an ngrúpa nó ar an duine aonair a úsáideann saoráidí MIE agus ní ar MIE í féin.

9.3. Gearáin a thagann chun cinn

Má dhéantar gearán leis an Institiúid maidir le duine nach ball de Phobal MIE é, ach a bhain úsáid as saoráidí na hInstitiúide, déanfaidh an Grúpa Réamhscagtha an t-ábhar a athbhreithniú, a chinnfidh an freagra cuí, agus na gníomhartha is gá.

9.4. Measúnú Riosca – Gníomhaíochtaí agus Cláir

Nuair a bhíonn clár á phleanáil nó gníomhaíocht á phleanáil ina mbeidh daoine leochaileacha rannpháirteach, is gá;

9.4.1. Go gceapann Ceann na Roinne/an Duine a Údaraíonn an Gníomhaíocht nó an

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

Clár duine freagrach.

9.4.2. Go ndéanfar an próiseas seo a thaifeadh ar [Fhoirm Mheasúnaithe Riosca](#) - Daoine Leochaileacha MIE.

9.4.3. Reáchtálann an Duine Freagrach próiseas measúnaithe riosca mar chuid chomhtháite den phróiseas pleanála.

9.4.4. Agus eolas ón measúnú riosca á úsáid, ní mór socruithe bainistíochta riosca iomchuí a bheith san áireamh sna socruithe bainistíochta don chlár nó don ghníomhaíocht.

9.5. Measúnú Riosca

9.5.1. Ba chóir a thabhairt faoi deara gurb ionann riosca sa chomhthéacs seo riosca na mí-úsáide agus ní riosca ginearálta sláinte agus sábháilteachta.

9.5.2. Is measúnú riosca é cleachtadh a scrúdaíonn gach gné den ghníomhaíocht/den chlár ó thaobh cosanta de chun a fháil amach an bhfuil aon chleachtais nó aon ghnéithe den tseirbhís ann a d'fhéadfadh daoine leochaileacha a chur i mbaol.

9.5.3. Tá sé i gceist ag an bpróiseas measúnaithe riosca:

- a) Rioscaí féideartha a aithint
- b) Beartais, nósanna imeachta agus socruithe a fhorbairt chun na rioscaí a íoslaghdú agus a bhainistiú
- c) Athbhreithniú an raibh réamhchúraimí leordhóthanacha déanta chun na rioscaí seo a bhaint nó a laghdú

9.6. Measúnú riosca a dhéanamh

9.6.1. Mar chuid den phróiseas measúnaithe riosca, ba cheart don eagraíocht machnamh a dhéanamh ar na rioscaí ar leith a thagann chun cinn mar thoradh ar an ngníomhaíocht/ar an gclár a sholáthraíonn siad agus conas is féidir na rioscaí sin a bhainistiú. Is treoir iad na céimeanna a leanas sa léaráid a d'fhéadfadh cabhrú leis an eagraíocht machnamh a dhéanamh ar an áit a bhfuil an poitéinseal le haghaidh rioscaí agus conas is féidir na rioscaí sin a bhainistiú.

CÉIM 1 - Rioscaí féideartha a aithint; Smaoinigh ar cé hé/hí nó céard é a d'fhéadfadh dochar a dhéanamh do dhaoine leochaileacha atá bainteach leis an ngníomhaíocht/leis an gclár. Tabhair páirt do dhaoine éagsúla sa phróiseas seo, mar go mbeidh tuiscintí difriúla ag daoine difriúla ar riosca.

CÉIM 2 - Déan gach riosca a rangú i dtéarmaí rioscaí beaga, meánacha agus móra. Chun cuidiú le gach riosca a rangú, smaoinigh ar an dóchúlacht go dtarlóidh an riosca agus ar cé chomh tromchúiseach agus a bheadh na hiarmhairtí.

CÉIM 3 - Na rioscaí a rialú agus a bhainistiú; Cé leis an riosca? Sann úinéirí riosca. Cad iad na rialuithe reatha atá i bhfeidhm chun an riosca a laghdú? Cad iad na bearta a chaithear a dhéanamh amach anseo chun an riosca a laghdú? Cad eile a chaitheadh tú

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

a dhéanamh faoin riosca?

CÉIM 4 - Monatóireacht agus athbhreithniú; An bhfuil na rialuithe éifeachtach? An bhfuil na gníomhartha éifeachtach?

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

9.6.2. Ní féidir deireadh a chur le riosca go hiomlán, ach is féidir rioscaí a laghdú go suntasach má dhéantar bainistíocht cheart orthu.

9.7. Bainistíocht Faisnéise

9.7.1. Rúndacht

9.7.2. Níor cheart dearbhú rúndachta a thabhairt d'aon duine a phléann aon faisnéis maidir le mí-úsáid nó faillí féideartha ar dhuine leochaileach.

9.7.3. Agus faisnéis á roinnt, tá sé tábhachtach a dhearbhu go bhfuil sé de cheart ag an duine nó ag an ngníomhaireacht dá soláthraítear í an faisnéis a bheith ar eolas aici. Is í an cheist a chaithfear a chur ná an bhfuil aon bhaint nó ról dlisteanach ag an duine nó ag an ngníomhaireacht chun déileáil leis an ábhar.

9.7.4. Ní sárú ar rúndacht ghairmiúil é faisnéis a sholáthar do dhuine nó do ghníomhaireacht a bhfuil baint dlisteanach, reachtúil de ghnáth, aige/aici nó ról san ábhar aige/aici.

9.7.5. Tá sé tábhachtach a thabhairt faoi deara nach ionann nochtadh nó ábhar imní a thuairisciú agus líomhain nó cúiseamh á dhéanamh.

10. Nós Imeachta

10.1. Achoimre ar na bearta atá le déanamh ag Baill MIE (Foireann nó Mic Léinn):

Céim
1. Smaoinigh ar an bhféidearthacht,
2. Bí ag faire amach do chomharthaí mí-úsáide / Bunaigh forais réasúnta
3. Faisnéis a thairfeadh
3. Toiliú/Cumas agus Rúndacht
4. Ag freagairt ar ábhair imní
5. An DP a chur ar an eolas
6. Próiseas Réamhscagtha.
7. Déanann an Duine Ainmnithe tuairisc

10.2. Na bearta atá le déanamh ag Baill MIE (Foireann nó Mic Léinn):

Tá sé rithábhachtach go ndéanfadh na daoine sin a bhfuil forais réasúnta imní acu nó a bhfuil eolas nó amhras acu go bhféadfadh mí-úsáid a bheith déanta ar dhuine fásta leochaileacha gníomhú go pras agus go hógair agus é á thuairisciú do dhuine de na DPanna. Ní mór cosaint agus leas an duine leochaileach a bheith mar phríomhbhreithniú.

10.2.1. Céim 1: Smaoinigh ar an bhFéidearthacht

Ba cheart an fhéidearthacht go ndéanfaí mí-úsáid a mheas más cosúil gur fhulaing duine leochaileach gortú amhrasach nach féidir míniú réasúnta a thairiscint ina leith. Ba cheart a mheas freisin sa chás go bhfuil an duine leochaileach i bponc gan chúis shoiléir nó má thaispeánann siad iompraíochtaí leanúnacha nó nua a thugann dúshlán. Ba cheart an fhéidearthacht mí-úsáide a mheas freisin sa chás go dtaispeánann an duine leochaileach freagraí neamhghnácha nó eaglacha ar dhaoine eile. Ba cheart patrún faillí leanúnach a mheas fiú nuair a bhíonn tréimhsí gearra feabhsúcháin ann.

10.2.2. Céim 2: Bí ag faire amach do Chomharthaí Faillí nó Mí-úsáide

Is féidir comharthaí faillí nó mí-úsáide a bheith fisiciúil, iompraíochta nó forbartha. Is féidir iad a bheith ann sa chaidreamh idir daoine leochaileacha agus baill eile den teaghlach/daoine eile. D'fhéadfadh braisle nó patrún comharthaí a bheith ina léiriú ar fhaillí nó ar mhí-úsáid. Féadfaidh duine leochaileach atá ag fulaingt ó mhí-úsáid a thabhairt le tuiscint go bhfuil díobháil á déanamh dóibh agus nochtadh díreach a dhéanamh in amanna. Ba cheart go dtabharfaí aird dháiríre ar nochtadh i gcónaí agus ba cheart gníomhú ina leith.

10.2.3. Céim 3: Faisnéis a Thaifeadadh

Tá sé ríthábhachtach taifid a choinneáil. Mura gcoinnítear taifid chruinne, féadfar an cumas daoine leochaileacha a chosaint go leordhóthanach a chur go mór i gcontúirt. Tá sé riachtanach go gcoinnítear taifid chomhaimseartha ar gach ábhar inní a tuairiscíodh in áit shábháilte. Ba cheart go n-áireofaí orthu siúd sonraí teagmhála, comhairliúcháin agus aon ghníomhartha a rinneadh.

Ba chóir a bheith cúramach faoin gcaoi a stóráiltear faisnéis den sórt sin agus cé dó a gcuirtear ar fáil í.

Tá sé tábhachtach go leagfadh baill de Phobal MIE a thuairiscíonn mí-úsáid amhrasta bunús dá n-inní amach, na comhráite/na breathnóireachtaí a thabhairt faoi deara agus a thaifeadadh go cruinn, agus ina dhiaidh sin an Duine Ainmnithe a chur ar an eolas. Níor chóir do dhaoine nach bhfuair oiliúint chuí aon agallamh a dhéanamh go mion faoin mí-úsáid líomhnaithe.

10.2.4. Toiliú/Cumas agus Rúndacht

- i. Tagann príomhdhúshlán chun cinn maidir le hobair le daoine leochaileacha i ndáil le cumas agus toiliú. Is gá a mheas ar thug duine leochaileach toiliú bríoch le gníomh, caidreamh nó cás, a mheastar a d'fhéadfadh a bheith ina léiriú ar mhí-úsáid. Cé nár chóir aon bhonn tuisceana a dhéanamh maidir le heaspa cumais, is léir go dtarlaíonn mí-úsáid nuair nach dtugann an duine leochaileach toiliú le gníomhaíocht nó nach

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

féidir leo toiliú a thabhairt nó sa chás go bhfuil bacainní eile ar thoiliú ann, mar shampla, nuair a d'fhéadfadh imeaglú nó comhéigean a bheith roimh an duine.

- ii. Tá sé tábhachtach go dtacaítear le duine leochaileach a gcinntí féin a dhéanamh faoin gcaoi ar mian leo déileáil le hábhair imní nó le gearáin agus go ndearbhaítear dóibh nach sárófar a gcuid mianta ach amháin sa chás ina meastar go bhfuil sé riachtanach ar mhaithe lena sábháilteacht féin nó le sábháilteacht daoine eile nó mar gheall ar fhreagrachtaí dlíthiúla.
- iii. I ngnáththosca, má chloítear le prionsabal na rúndachta, ní chuirfear faisnéis in iúl do dhaoine eile ach le toiliú an duine lena mbaineann. Mar sin féin, ní mór a chur in iúl do gach duine leochaileach agus, nuair is iomchuí, dá gcara, cúramóir(i), ateangaire, ionadaí/ionadaithe etc. go n-éileofar corruair le hoibriú na nósanna imeachta cosanta go roinnfear faisnéis d'fhonn duine leochaileach nó daoine eile a chosaint.

10.3. Ag freagairt d'Ábhair Imní

Má tá aon imní ar bhaill foirne nó ar mhic léinn, nó má ardaíonn aon duine imní leo, ní mór dóibh dul i dteagmháil láithreach le duine de na DPanna chun comhairle a lorg. Ba cheart an DP a chur ar an eolas gan mhoill maidir leis na hábhair imní agus comhairle agus treoir a lorg maidir le conas dul ar aghaidh. I gcás éigeandála, má mheastar go bhfuil duine leochaileach i mbaol díobhála dáiríre gan mhoill, ní mór dul i dteagmháil leis an nGarda Síochána. Cuirfidh an Duine Ainmnithe aon amhras nó líomhain faoi mhí-úsáid in iúl dóibh siúd a leanas:

10.3.1. An Bainisteoir Sinsearach atá Freagrach as Cosaint i gcás ina ndéantar an

líomhain i gcoinne mic léinn de chuid MIE nó ba(i)ll eile de Phobal MIE agus;

10.3.2. An Stiúrthóir Acmhainní Daonna má dhéantar an líomhain i gcoinne fostaí MIE,

soláthraí seirbhíse, nó duine aonair atá ag obair ar bhonn deonach thar ceann MIE.

10.4. Ag Freagairt do Dhuine Leochaileach a Dhéanann Líomhain

10.4.1. Má nochtann duine leochaileach gearán faoi mhí-úsáid go díreach do bhall de

phobal MIE, is dóigh go mbeidh an duine leochaileach faoi strus mór

mothúchánach agus b'fhéidir gurb é ball an phobail MIE an t-aon duine fásta

amháin ina bhfuil muinín ag an duine leochaileach. Ba chóir a bheith an-

chúramach gan damáiste a dhéanamh don mhuinín seo. Nuair a thairgtear

faisnéis faoi rún, beidh tuiscint agus íogaireacht ag teastáil ó bhall de phobal MIE

agus é/í ag freagairt don nochtadh.

10.4.2. Cé gur gá an bunús imní a bhunú chomh cuimsitheach agus is féidir, tugtar an

chomhairle a leanas do bhaill de phobal MIE a ndéanann an duine leochaileach

nochtadh dóibh maidir le mí-úsáid:

- Bí socair agus éist
- Cuir ceistanna chun soiléiriú a fháil

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha
amháin

- Tabhair dearbhuithe maidir le cúnamh, ach ná tabhair gealltanais, go háirithe maidir le rúndacht;
- Coinnigh guaim ort féin;
- Ná hiarr orthu an scéal a athrá gan ghá;
- Ná tabhair gealltanais rúin a choinneáil;
- Ná déan imscrúdú;
- Ná tabhair aon bhreithiúnas faoi mhí-úsáideoir líomhnaithe;
- Mínigh go mb'fhéidir go gcaithfear tuilleadh cabhrach a lorg;
- Taifead na focail a labhraítear agus déan idirdhealú eatarthu seo agus do chuid barúlacha/tuairimí
- Ná bíodh moill ort. Ina dhiaidh sin, ní mór an fhaisnéis seo a thuairisciú do dhuine de na DPanna.

10.5. Freagra a thabhairt do Dhuine Fásta a Dhéanann Líomhain

Féadfaidh daoine fásta líomhaintí a dhéanamh maidir le mí-úsáid i gcásanna éagsúla:

- 10.5.1. **Nochtadh siarghabhálach ag daoine fásta ar mhí-úsáid ghnéasach óige** – tá sé tábhachtach, ní hamháin riachtanais an duine atá ag déanamh an nochtaithe a mheas, ach freisin féachaint an bhfuil aon riosca reatha ann d'aon duine leochaileach a d'fhéadfadh a bheith i dteagmháil leis an mí-úsáideoir líomhnaithe atá sainaitheanta i nochtadh den sórt sin.
- 10.5.2. Tá líon méadaitheach d'aosaigh ag nochtadh mí-úsáide a tharla le linn a n-óige. Ní féidir leis an duine a fhaigheann an nochtadh rúndacht a choinneáil agus ní mór dóibh an fhaisnéis a thuairisciú don DP.
- 10.5.3. **Imní reatha faoi mhí-úsáid bunaithe ar fhaisnéis** a fuair siad ó thríú páirtí nó iompar a chonaic siad atá mar ábhar imní. Tá sé tábhachtach éisteacht agus nóta a dhéanamh den fhaisnéis atá ag an duine, ach gan fiosrú nó iarracht a dhéanamh an cás a mheas nó breithiúnas a thabhairt air.
- 10.5.4. Tabhair faoi deara, go háirithe, faisnéis oibiachtúil nó fhíorasach. Cuir an duine ar an eolas faoin oibleagáid an fhaisnéis a thuairisciú don DP agus, b'fhéidir, do na húdaráis reachtúla.
- 10.5.5. **Duine a admhaíonn mí-úsáid** – ní mór a chur in iúl do dhuine a nochtann baint le hiompar maslach, is cuma cathain a tharla iompar den sórt sin, nach mór an fhaisnéis a nochtar a thuairisciú don DLP agus do na húdaráis reachtúla sa deireadh. Ba chóir é seo a shoiléiriú don duine a luaithe is féidir. Ba chóir a chur in iúl don duine freisin go lorgófar comhairle maidir le fáil ar sheirbhísí tacaíochta iomchuí.

10.5.6. **Atreoruithe gan ainm** – le faisnéis a fhaightear gan ainm, d’fhéadfadh deacracht mhór a chruthú maidir le freagrachtaí a thagann chun cinn, agus cearta gach páirtí, a chomhlíonadh. Ní mór gach atreorú gan ainm a thuairisciú don DP.

10.5.7. Ní féidir aon ghealltanas maidir le rúndacht a thabhairt d’aon duine ar mian leis imní faoi mhí-úsáid a thuairisciú.

10.5.8. Má fhaightear an fhaisnéis gan ainm, mar shampla trí litir, déanfaidh an Grúpa Scagthástála í a mheas.

Déanfaidh an Grúpa Scagthástála an méid a leanas a mheas:

- i. Tromchúis an imní.
- ii. An cumas aon fhaisnéis ábhartha a bhunú ó fhoinsí iomchuí.
- iii. Cearta aon duine a shainaithnítear, agus a gcearta, chun a bheith ar an eolas agus a ndea-chlú agus a ndea-cháil a chosaint.

10.5.9. Tá údarás ag an nGrúpa Scagthástála cinneadh a dhéanamh maidir leis an gcaoi a ndéileálfar leis an ábhar.

Tá sé tábhachtach go dtacaítear le duine leochaileach a gcinntí féin a dhéanamh faoin gcaoi ar mian leo déileáil le hábhair imní nó le gearáin agus go ndearbhaítear dóibh nach sárófar a gcuid mianta ach amháin sa chás ina meastar go bhfuil sé riachtanach ar mhaithe lena sábháilteacht féin nó le sábháilteacht daoine eile nó mar gheall ar fhreagrachtaí dlíthiúla.

10.6. An DP a chur ar an eolas

10.6.1. Ní mór gach gearán nó amhras faoi mhí-úsáid a chur in iúl don DP.

10.6.2. I gcásanna ina mbaineann riosca láithreach, údaraítear don DP fógra a thabhairt láithreach don údarás reachtúil ábhartha.

10.6.3. Tionólfaidh an DP cruinniú den Ghrúpa Réamh-scagthástála agus comhaontóidh sé/sí na rannpháirtithe iomchuí leis an Duine Ábhartha.

10.7. Réamhscagadh

10.7.1. Má dhéantar gearán nó tuairisc ar mhí-úsáid, nó má thagann imní ghaolmhar chun cinn, déanfaidh an Grúpa Scagthástála réamhscagadh. Beidh an Grúpa Scagthástála comhdhéanta de:

- i. An Duine Ábhartha (Cathaoirleach)
- ii. An tOifigeach Ainmnithe
- iii. Agus na daoine a leanas, de réir mar a mheasfaidh an Duine Ábhartha agus an tOifigeach Ainmnithe iad a bheith oiriúnach:
  - a) Ceann Réimse ina dtagann gearán/ábhair imní chun cinn (más iomchuí)

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

b) Oifigeach eile de chuid MIE de réir mar is iomchuí.

c) Comhairleoirí ábhartha arna gcinneadh ag an gCathaoirleach.

10.7.2. Déanfar sa réamhscagadh:

- i. An fhaisnéis atá ar fáil a dheimhniú
- ii. A fháil amach an bhfuil forais réasúnta imní ann agus más féidir go bhféadfadh idirghníomhaíocht mhaslach a bheith ann (níor cheart go ndéanfaí leis seo iarracht a fháil amach ar tharla an mhí-úsáid i ndáiríre nó nár tharla)
- iii. Na gníomhartha riachtanacha go léir a shainaithe agus an duine a bheidh freagrach as gníomhartha den sórt sin a shainaithe.

10.7.3. Agus an fhaisnéis atá ar fáil maidir leis an ngearán á meas, is é an cuspóir atá ann ná a fháil amach an bhfuil forais réasúnta imní ann. Sula ndéanfar cinneadh ar cheart tuarascáil fhoirmiúil a dhéanamh, b'fhéidir go mbeadh sé oiriúnach na hábhair imní a phlé le gairmí ábhartha agus/nó go díreach leis na gníomhaireachtaí reachtúla. Ní mór cinntí, lena n-áirítear cinntí chun tuairisciú do na húdaráis reachtúla, a bheith bunaithe ar thuairim a dhéantar 'go réasúnta agus le dea-intinn'.

10.7.4. Le toradh an Ghrúpa Réamh-scagthástála, deimhneofar cén gníomh breise, más ann dó, atá le déanamh.

Féadfaidh aon duine atá míshásta leis an toradh seo an t-ábhar a thuairisciú don Gharda Síochána agus/nó do FSS.

Féadfaidh an Duine Ábhartha cinneadh an Ghrúpa Scagthástála gan an líomhain a thuairisciú a shárú.

10.7.5. Má tá sé sásta nach bhféadfadh idirghníomhaíocht mhaslach a bheith ann agus nach bhfuil aon fhorais réasúnta imní ann, agus nach gá aon gníomh breise, cinnteoidh an Grúpa Scagthástála go gcoinneofar go daingean taifead den ábhar imní agus de thoradh an phróisis réamhscagtha. Cuirfear an duine a thuairiscíonn an imní in iúl faoin gcinneadh seo.

10.7.6. Má tá sé sásta go bhféadfadh idirghníomhaíocht mhaslach a bheith i gceist, agus go bhfuil cúis réasúnta imní ann, cinnteoidh an Grúpa Scagthástála an méid a leanas:

- i. Go mbíonn comhairliúchán leis na gníomhaireachtaí reachtúla.
- ii. Go sainaithnítear gach gníomh riachtanach, agus go mbeidh duine ainmnithe freagrach as gach gníomh.
- iii. Sa chás go dtagann riosca láithreach chun cinn, gur chóir tuairisc a thabhairt láithreach don Gharda Síochána.

10.7.7. Sa chás go gcreideann an Grúpa Scagthástála go dteastaíonn tuilleadh faisnéise sula

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha
ndéantar cinneadh;

Ainm an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

- i. Ba cheart an fhaisnéis shonrach a shainaitheint
- ii. Ba cheart an duine/na daoine atá freagrach as an bhfaisnéis a dhaingniú a aithint
- iii. Agus ba cheart an fhaisnéis riachtanach a bhailiú chomh tapa agus is féidir

10.8. Tuairiscíonn Oifigigh Ainmnithe Failí nó Mí-Úsáid

10.8.1. Déanfaidh an tOifigeach Ainmnithe atá ag gníomhú mar idirchaidreamh le gníomhaireachtaí seachtracha, nuair is iomchuí, tuairisciú do ghníomhaireachtaí reachtúla ábhartha.

10.8.2. Cinnfidh an Duine Ábhartha, le Tacaíocht ón nGrúpa Scagthástála, an socrú riachtanach le haghaidh bainistíochta agus cumarsáide leanúnaí.

10.9. Cinneadh a dhéanamh 'Tuairisciú'

10.9.1. Trí dhéileáil le cásanna maslacha, d'fhéadfaí éiginnteacht agus eagla a chruthú. Is féidir le fíor-eagla a bheith ann maidir le hiarmhairtí. D'fhéadfadh sé seo a bheith ina chúis leis an staid mhaslach a íoslaghdú agus fiú í a shéanadh. Imní a thuairisciú maidir le gan a thabhairt i gcrích nó a chinneadh gur tharla mí-úsáid - is é seo cúram na n-údarás reachtúil iomchuí.

Is é an tairseach tuairiscithe ná **'an forais réasúnta imní iad seo?'**

10.9.2. I gcás éigeandála ina bhfuil duine leochaileach i mbaol láithreach, ní mór dul i dteagmhail leis an nGarda Síochána. Is féidir é seo a dhéanamh ag aon stáisiún Garda.

10.9.3. Cuirfidh MIE tacaíocht chuí ar fáil d'aon bhall de Phobal MIE a thuairiscíonn, le dea-intinn, imní faoi mhí-úsáid.

11. Cáipéisí Gaolmhara

- 11.1. [An Beartas Smachta](#)
- 11.2. [Institiúid Oideachais Marino Daoine Leochaileacha - Foirm Mheasúnaithe Riosca](#)
- 11.3. [Beartas Grinnfhiosrúcháin \(Foireann\)](#)
- 11.4. [An Beartas um Dhínit agus um Mheas](#)
- 11.5. [Cód Iompraíochta na Foirne & na Mac Léinn maidir le Córais TF a Úsáid](#)
- 11.6. [Polasaí Úsáide Inghlactha TF MIE](#)
- 11.7. [Measúnú Riosca Daoine Leochaileacha MIE](#)
- 11.8. [An Beartas um Eitic i dTaighde](#)
- 11.9. [Beartas Príobháideachais MIE](#)
- 11.10. [Cód Rialachais](#)
- 11.11. [Cúrsaí a Fhorchoimeádtar do Bhord Rialaithe MIE](#)

Aguisín 1

Cód Iompraíochta

- Baineann dea-chleachtas cosanta le daoine leochaileacha a chosaint agus iad siúd atá i bpoist mhuiníne i leith daoine leochaileacha a chosaint.
- D'fhéadfadh iarmhairtí dochracha neamhbheartaithe a bheith ag baint le hidirghníomhú le daoine leochaileacha i gcláir agus i ngníomhaíochtaí agus dochar a dhéanamh do leas duine leochaileach. Dá bhrí sin, tá sé tábhachtach go mbreithneodh gach ball de phobal MIE conas is féidir leas duine leochaileach a chur chun cinn trí réamh-mheasúnú a dhéanamh ar an bhféidearthacht riosca agus bearta maolaithe iomchuí a dhéanamh chun aghaidh a thabhairt ar rioscaí den sórt sin i ngach clár agus i ngach gníomhaíocht. Féach Measúnú Riosca Daoine Leochaileacha [MIE](#).
- Cosnaíonn cód iompraíochta daoine leochaileacha agus baill de Phobal MIE, trí shoiléire a chinntiú maidir le hiompar do-ghlactha agus teorainneacha. Tá gach duine aonair cuntasach as a g(h)níomhartha féin, agus tá baill de Phobal MIE cuntasach le chéile as seasamh le caighdeáin iompraíochta agus as comhlíonadh na ndlíthe agus na mbeartas uile is infheidhme. Is seirbhís do Phobal MIE é imní a ardú faoi leas daoine leochaileacha.

- Ionchais Iompraíochta

Ba chóir duit;

- Agus tú ag gníomhú i ról muiníne le daoine leochaileacha, bí aireach go bhfuil d'iompar oiriúnach do gach imthoisc agus don timpeallacht ina bhfuil tú.
- Bí íogair do na rioscaí a bhaineann le páirt a ghlacadh i roinnt spórt teagmhála agus bí cúramach i limistéir amhail linnte snámha, cithfholcadáin, etc.
- Tabhair aird chuí ar dhifríochtaí cultúrtha.
- Bí ar an airdeall agus téigh i ngleic le hiompar míchuí i measc daoine eile, lena n-áirítear iompraíochtaí piara go piara.
- Bí cúramach nach féidir cialla gnéis nó ciníocha a bhaint den teanga a úsáidtear.
- Coinnigh na caighdeáin is airde d'iompar pearsanta agus tú ag idirghníomhú le daoine leochaileacha agus coinneigh teorainneacha atá oiriúnach don chaidreamh gairmiúil.
- Caith le daoine leochaileacha le meas agus le dínit ² agus ar bhealach comhsheasmhach agus cothrom.

² Féach [Beartas Dínite agus Urraim](#)

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

- Ná forbair caidrimh thar na ról ghairmiúla agus seachain idirghníomhaíocht a sháraíonn teorainneacha na ról sin, amhail cumarsáid phríobháideach nó caidrimh phearsanta.
- Téigh i gcomhairle leis an Duine Ainmnithe má thagann ábhair inmí chun cinn.
- Tuairiscigh aon ábhar inmí nó gearán cosanta don Duine Ainmnithe.

Níor chóir duit:

- Teanga mhíchuí a úsáid nó ligean do dhaoine eile í a úsáid gan é sin a cheistiú.
  - Páirt a ghlacadh in aon teagmháil fhisiciúil nó in aon chaidreamh míchuí.
  - D'fhaisnéis theagmhála phearsanta a thabhairt nó úsáid a bhaint as aon bhealach den sórt sin chun cumarsáid a dhéanamh nó idirghníomhú i gcáil phearsanta lasmuigh den ghníomhaíocht ghairmiúil, lena n-áirítear trí mheán sóisialta de chineál ar bith.
  - Grianghraif a ghlacadh, nó taifeadtaí eile a dhéanamh, gan toiliú sonracha cumarsáide i scríbhinn ón duine fásta leochaileacha/ón gcaomhnóir.
  - Cumarsáid a dhéanamh nó gníomhú ar bhealach idirdhealaitheach.
  - Alcól nó drugaí a sholáthar nó a úsáid agus tú ag plé le daoine leochaileacha.
  - Páirt a ghlacadh in iompar atá mídhleathach, neamhshábháilte nó maslach, nó a d'fhéadfaí a fhorléiriú mar bhulaíocht nó a d'fhéadfadh duine ar bith a chur i mbaol, nó iompar den chineál sin a cheadú.
  - Aon chineál de ráiteas a bhfuil claontagairt ghnéis ann a cheadú nó a dhéanamh.
  - Bheith i gclaonpháirt le duine ar bith chun ábhair inmí a chur faoi chois.
- Ba cheart an Cód Iompraíochta seo a mheas i gcomhar le Beartais ábhartha MIE.

Taighde agus Gníomhaíochtaí/Cláir a Bhaineann le Daoine Leochaileacha

Chomh maith le cloí le Beartas Cosanta MIE: Daoine Leochaileacha, ní mór taighde a bhaineann le daoine leochaileacha bheith comhlíontach leis na nithe a leanas:

- Nósanna imeachta Eitice Taighde MIE (MERC) (féach [Eitic sa Bheartas Taighde](#))
- An Treoir maidir le tionscadail taighde eiticiúla a fhorbairt ina mbeidh daoine leochaileacha arna foilsiú ag an [Roinn Leanáil agus Gnóthaí Óige](#).
- Aon bhall de phobal MIE atá ag moladh daoine leochaileacha chun a bheith páirteach i dtaighde nó i ngníomhaíochtaí nó i gcláir eile, ní mór dóibh cead a fháil ó Cheann na Roinne.
- Ceapfaidh Ceann na Roinne Duine Freagrach do gach gníomhaíocht nó clár.
- Tá teimpléad chun measúnú riosca agus ceadú a dhéanamh maidir leis an ngné chosanta

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

de Thaighde, Gníomhaíochtaí agus Cláir le fáil i [Measúnú Riosca Daoine Leochaileacha MIE](#).

Ainm an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

- Tabharfar aird ar leith chun a chinntiú go bhfaighfear faisnéis ar dhaoine leochaileacha iad féin agus go gcuimseoidh an próiseas measúnaithe riosca measúnú ar an tionchar a d'fhéadfadh a bheith ar rannpháirtithe atá ina ndaoine leochaileacha.

Úsáid Fón Póca/Fón Ceamara ag Foireann MIE

- i. Moltar do bhaill foirne MIE mar a leanas;
  - a) Bain úsáid as téacsanna grúpa le haghaidh cumarsáide maidir le himeachtaí agus/nó gníomhaíochtaí MIE i measc rannpháirtithe, lena n-áirítear daoine leochaileacha agus cuir tuismitheoirí/caomhnóirí/cúramóirí ar an eolas faoi seo ag tús na n-imeachtaí/na ngníomhaíochtaí/na gampaí.
  - b) Níl sé oiriúnach cumarsáid leanúnach a bheith ann do rannpháirtithe aonair.
  - c) Ná húsáid an fón i suíomhanna áirithe; d'fhéadfadh úsáid mhíchuí an fhóin phóca/an fhóin cheamara a bheith ina chúis le suaithheadh nó le cion do dhuine eile, e.g. áiseanna cúraim phearsanta.
- ii. Sa mhéid is féidir, d'fhonn an riosca a laghdú go n-úsáidfeadh aon duine/daoine íomhánna daoine leochaileacha go míchuí, gan iarraidh nó go mídhleathach, oibreoidh na treoirlínthe a leanas maidir le híomhánna de dhaoine leochaileacha a ghlacadh agus a úsáid trí fhístaifeadadh, grianghrafadóireacht nó aon ghaireas taifeadta eile.
- iii. Ní mór do thaighdeoirí acadúla an méid a leanas a chinntiú le linn a gcuid oibre taighde ina mbíonn daoine leochaileacha/daoine óga páirteach;
  - a) Go gcuirtear dea-chleachtas i bhfeidhm cibé áit agus uair ina bhfeadfadh grianghraif agus íomhánna taifeadta a ghlacadh agus a stóráil ina dhiaidh sin.
  - b) Go bhfuil gach fístaifeadadh agus/nó an ghrianghrafadóireacht go léir oiriúnach agus neamh-ionrach.
  - c) Nach ndéanann, nuair is féidir, ach na daoine sin a bhfuil sé de cheart acu físeáin agus/nó grianghraif a ghlacadh, ar an gcoinníoll go bhfuair siad cead ón duine leochaileach sula ndéanann siad aon taifeadadh nó íomhá.
  - d) Ní mór príobháideacht daoine eile a urramú agus, dá réir sin, tá cosc dian ar fhóin cheamara, ar fhíseáin agus ar cheamaraí a úsáid taobh istigh d'áiseanna cúraim phearsanta mar áiteanna feistis, cithfholcadáin agus leithris nó limistéir Gharchabhrach ³.
- iv. Físeán mar áis oiliúna sa spórt: Is féidir trealamh físe a úsáid mar áis oiliúna dlisteanach. Mar sin féin, ba cheart cead a fháil ar dtús ón duine leochaileach.
- v. Ní mór do gach ball de phobal MIE [Beartas Úsáide Inghlactha TF MIE](#) agus an [Cód Iompraíochta Foirne & Mac Léinn maidir le hÚsáid Córas TF gaolmhar](#) a chomhlíonadh.

Aim an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

---

³Féach [Beartas Príobháideachais MIE](#)

Ainm an Bheartais: Beartas Cosanta: Daoine Leochaileacha

Sábháilteacht Idirlín

Is oifig de chuid na Roinne Dlí agus Cirt agus Comhionannais í an Oifig um Shábháilteacht Idirlín agus glacann sí príomhfhreagracht as sábháilteacht idirlín, go háirithe nuair a bhaineann sí le daoine leochaileacha. Cé go soláthraíonn an tIdirlíon go leor deiseanna dearfacha, tá an fhéidearthacht ann freisin go gcuirfí daoine leochaileacha i mbaol trína nochtadh d'ábhar agus/nó do dhaoine aonair a d'fhéadfadh a bheith díobhálach. Tá roinnt acmhainní cabhracha curtha ar fáil ag an oifig do dhaoine fásta agus do dhaoine leochaileacha atá inrochtana [anseo](#). Soláthraíonn sé naisc freisin le hábhar a dhéileálann le saincheisteanna amhail cibearbhulaíocht, líonrú sóisialta agus sábháilteacht fón póca.